

บทที่ ๔

ประวัติการสั่งสมบารมีและการบรรลุธรรมของพระเรวตขทรวินิยเถระ

พระเรวตขทรวินิยเถระรูปนี้ ได้บำเพ็ญบุญสมภารไว้ในพระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ สั่งสมบุญทั้งหลายอันเป็นอุปนิสัยแห่งพระนิพพานในภพนั้น ๆ ไว้เป็นอันมาก และการที่พระพุทธองค์ทรงแต่งตั้งท่านให้เป็นเอตทัคคะเช่นนั้น นอกจากเหตุที่ท่านมิได้อยู่ป่าเหมือนอย่างพระเถระเหล่าอื่น ซึ่งเมื่อจะอยู่ในป่าก็ต้องเลือกป่า น้ำ และที่ภิกขาจารที่ถูกต้องจึงอยู่ในป่า แต่ท่านไม่ยึดถือของที่ถูกใจเหล่านี้ อาศัยอยู่ในป่าตะเคียนที่เต็มไปด้วยก้อนกรวดและก้อนหินบนที่ดอน ฉะนั้น ท่านจึงชื่อว่า เป็นยอดของเหล่าภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร เท่านั้น แต่ยังเนื่องจากท่านได้ตั้งความปรารถนาไว้ตลอดแสนกัป อีกด้วย ผู้วิจัยจึงสนใจประวัติความเป็นมาและการสั่งสมบารมีของพระเรวตขทรวินิย^{๑๘๑} ในบทนี้ได้หัวข้อในการศึกษาไว้ดังนี้

๔.๑ ประวัติในอดีตชาติและการสั่งสมบารมีของพระเรวตขทรวินิยเถระ

๔.๒ ประวัติในปัจจุบันชาติของพระเรวตขทรวินิยเถระ

๔.๓ การปฏิบัติธรรมของพระเรวตขทรวินิยเถระ

๔.๔ การบรรลุธรรมของพระเรวตขทรวินิยเถระ

๔.๕ สรุป

๔.๑ ประวัติในอดีตชาติและการสั่งสมบารมีของพระเรวตขทรวินิยเถระ

พระเรวตขทรวินิยเถระได้กระทำบุญญากิจการไว้ในพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ ก่อสร้างบุญทั้งหลายอันเป็นอุปนิสัยแก่วิวิธญาณไว้ในภพนั้น ๆ ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ ท่านได้บังเกิดในตระกูลของนายท่าเรือในนครหังสวดี กระทำการงานเป็นนายเรืออยู่ที่ท่าเรือชื่อว่าปายาคติตถะ ซึ่งเป็นท่าริมกระแสน้ำของแม่น้ำคงคานั้น รับส่งบุคคลทั่วไปที่ประสงค์จะข้ามไปมาระหว่างฝั่งแม่น้ำนั้น วันหนึ่ง ได้เห็นพระองค์พร้อมด้วยหมู่สาวกเสด็จมายังฝั่งแม่น้ำเพื่อจะข้ามไปอีกฝั่งหนึ่ง ก็บังเกิดจิตเลื่อมใส จึงประกอบเรือขนานคือนำเรือสองลำมาผูก

^{๑๘๑} วิ. จ. ๗/-/๓๒๖-๓๒๗.

ติดกันแล้วทำปะรำที่ทำไว้อย่างดีไว้บนเรือนั้น นิมนต์พระพุทธเจ้าให้ประทับในปะรำบนเรือนั้นแล้ว
นำสังข์สามฟาก ขณะอยู่กลางลำน้ำ พระพุทธเจ้าได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า^{๑๘๒}

ผู้ใดข้ามส่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระสงฆ์ผู้ไม่มีอาสวะ ผู้นั้นจักมีกรรมอยู่ในเทวโลก ด้วยจิตอันเลื่อมใสใน วิมานอันสวยงามและมีฐานฐานตั้งเรือจักเกิดแก่ท่าน หลังจากดอกไม้อันนั้นอยู่บนอากาศทุกเมื่อ

ในกัปที่ ๕๘ ผู้นี้จักได้เป็นกษัตริย์ พระนามว่า ตารกะ จักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิทรงครอบครองแผ่นดิน มีสมุทร ๔ เป็นขอบเขต

ในกัปที่ ๕๙ จักได้เป็นกษัตริย์ พระนามว่า จัมมกะ ทรงพระกำลังมาก จักรุ่งเรืองดังพระอาทิตย์อุทัยฉะนั้น

ในกัปที่แสน พระศาสดาทรงพระนามว่า โคดมโดยพระโคตร ซึ่งสมภพในวงศ์พระเจ้าโอการาชจักเสด็จอุบัติในโลก ผู้นี้เคลื่อนจากภพแล้ว จักมาเกิดเป็นมนุษย์มาเป็นบุตรแห่งพราหมณ์ มีนามชื่อว่าเรวตะ จักออกจากเรือนบวชในศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้า หลังจากเขาบวชแล้ว จักประกอบความเพียรเจริญวิปัสสนา กำหนดรู้อาสวะทั้งปวง แล้วจักสิ้นอาสวะบรรลุพระอรหันต์

ต่อมาวันหนึ่งในขณะที่อยู่ในพระวิหารเพื่อฟังธรรมจากพระพุทธรูป เห็นภิกษุรูปหนึ่งที่พระองค์ทรงตั้งไว้ในตำแหน่งเลิศแห่งภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ป่า จึงปรารภณานันดรนั้นบ้าง จึงได้กระทำการหาทานถวายแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าและภิกษุสงฆ์ แล้วแสดงความปรารถนานั้นไว้ต่อพระองค์ ๆ ทรงพยากรณ์ว่า ความปรารถนาของเขาจักเป็นไป ตามประสงค์นับแต่นั้น เขาได้สั่งสมบุญทั้งหลาย ท่องเที่ยวไปในภูมิเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เสวยสมบัติทั้งสองอยู่^{๑๘๓}

๔.๒ ประวัติในปัจจุบันชาติของพระเรวตขทิวณียเถระ

ในสมัยพระพุทธเจ้าของเรา ท่านก็ได้มาปฏิสนธิในครรภ์ของนางสารีพราหมณ์ในบ้านอุปติสสคาม ณ หมู่บ้านนาลกะ (นาลันทะ) ไม่ไกลกรุงราชคฤห์ บิดาคือ วังคันตพราหมณ์ มารดา คือ สารีพราหมณ์ ญาติทั้งหลายขนานนามท่านว่า เรวตะ เพราะเกิดในเรวตฤกษ์ ท่านเป็นบุตรคนสุดท้องของนางพราหมณ์ มีพี่ชายคือ อุปติสสะ หรือต่อมาคือ พระสารีบุตร พระอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า พระจุณเถระ และพระอุบาลเถระ (หรือในพระบาลีเป็น พระอุบาละวังคันตบุตรตามชื่อบิดา) ซึ่งต่อมาพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแต่งตั้ง ให้เป็นเอตทัคคมหาสาวกผู้นำความเลื่อมใสมาโดยรอบ ท่านมีพี่สาว ๓ คน ชื่อ จาลา อุปจาลา และสีสุปปจาลา และหลานชายสามคนคือ จาลี อุปจาลี สีสุปปจาลี ซึ่งเป็นบุตรของพี่สาวแต่ละคน ซึ่งต่อมาทั้งหมดได้บวชในพระธรรมวินัยทั้งหมด

มารดาของพระเถระคือนางรูปสารีนัน ตามประวัติกล่าวว่าเป็นมิชฌาภิณฐิ แม้เป็นมารดาของพระอรหันต์ ๗ รูป ก็ไม่เลื่อมใส ในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์^{๑๘๔}

๔.๒.๑ มารดาจัดพิธีแต่งงาน

ท่านอุปติสสะ ซึ่งต่อมาคือพระสารีบุตร เมื่อได้ละทรัพย์ ๘๗ โกฏิบวชแล้ว ก็ได้ชักชวน น้องสาว ๓ คน คือ นางจาลา นางอุปปจาลา นางสีสุปปจาลา และ น้องชาย ๒ คนนี้ คือ นายจุนทะ นายอุปเสนะ ให้บวชแล้วทั้งหมด คงไว้แต่เรวตกุมารผู้เดียวเท่านั้นที่ยังเหลืออยู่แล้วในบ้าน ในครั้งนั้นมารดาของท่านคิดว่า “อุปติสสะบุตรของเรา ละทรัพย์ประมาณเท่านี้บวชแล้วยังชักชวน น้องสาว ๓ คน น้องชาย ๒ คน ให้บวชอีกด้วย เรวตผู้เดียวเท่านั้นยังเหลืออยู่ ถ้าเธอชักชวนเรวตนี้ให้ไปบวชอีกคนละก็ ทรัพย์ของเราก็จักฉิบหาย วงศ์สกุลก็จักขาดสูญ เราจักผูกมัดเรวตนั้นไว้ด้วยการให้เขาแต่งงานเสียแต่ในเวลาที่เขาเป็นเด็กเถิด” มารดาของพระสารีบุตรเถระนั้นเมื่อจะจัดการให้เรวตกุมาร ผู้มีอายุ ๗ ขวบอยู่ข้องเกี่ยวกับโลกนั้น จึงหมั้นเด็กหญิงที่มีชาติตระกูลเสมอกัน เมื่อถึงกำหนดวันวิวาห์แล้ว ก็ได้ประดับตกแต่งกุมาร แล้วพาไปสู่เรือนของญาติเด็กหญิงพร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก

๔.๒.๒ เห็นคนแก่ คิดอกบวช

ลำดับนั้นเมื่อพวกญาติของทั้งสองผู้ทำการมงคลประชุมกันแล้ว พวกญาติได้ให้เขาทั้งสองจุ่มมือลงในถาดน้ำแล้ว กล่าวมงคลทั้งหลาย หวังความเจริญแก่เด็กหญิง จึงกล่าวว่า “เจ้าจงอายุยาวนาน เหมือนยายของเจ้า นะแม่” เรวตกุมารจึงถามว่า “คนไหนเป็นยายของหญิงนี้” พวกญาติจึงได้บอกแก่เขาว่า “พ่อ คนนี้มีอายุ ๑๒๐ ปีมีฟันหลุด ผมหงอก หนังหดเหี่ยว ตัวตกระ หลังโก่ง เจ้าไม่เห็นหรือ นั่นเป็นยายของเด็กหญิงนั้น ”เรวตเห็นดังนั้นจึงถามว่า ก็แม่หญิงนี้ จักเป็นอย่างนั้นหรือ พวกญาติก็ตอบว่า ถ้าเธออายุมากเช่นนั้น ก็จักเป็นอย่างนั้นแหละ เรวตนั้นคิดว่า “ได้ยินว่า รูปสรีระนี้จักมีหนังเหี่ยวโดยท่านองนี้ จักมีผมหงอก ฟันหักโดยท่านองนี้ เราจะยินดีในรูปเช่นนี้ไปทำไม เราจักไปตามทางที่อุปติสสพี่ชายของเราไปแล้วนั้นแหละ ควรที่เราจะหนีไปบวชเสียในวันนี้แหละ” ที่นั้น พวกญาติอุ้มเขาขึ้นสู่ยานอันเดียวกันกับเด็กหญิงพาหลักไปแล้ว เขาไปได้หน่อยหนึ่งอาการถ่วงอูจจาระ พุดว่า “ท่านทั้งหลาย จงหยุดยานก่อน ฉันลงไปแล้วจักมา” ดังนี้แล้ว ลงจากยานทำให้ชักขำนิดหน่อยหนึ่ง ที่พุ่มไม้พุ่มหนึ่งแล้วจึงได้ไป เขาไปได้หน่อยหนึ่งแล้ว ก็อ้างเช่นเดิมแล้วลงไปอีกพวกญาติของเขาก็คิดว่า “เรวตนี้ ฟังหมั่นไปแท้ ๆ ”

^{๑๘๔} งบ.อ. ๑/๑/๓๕๘

จึงมิได้ทำการรักษาอย่างเข้มแข็ง เขาไปได้หน่อยหนึ่งก็ลงไปอีกด้วยการอ้างเช่นเดิมนั้นนั่นแหละแม่ แล้วพูดว่า “พวกท่าน จงเข้าไปข้างหน้า ฉันจักค่อย ๆ เดินมาข้างหลัง” จึงลงไปแล้ว ได้ป้ายหน้า ตรงไปยังพุ่มไม้ พวกญาติของเขาก็ได้ขับยานไปด้วยสำคัญว่า เรวตะจักตามมาข้างหลัง

๔.๒.๓ ขอบรรพชา

ฝ่ายเรวตะนั้นหนีไปจากที่นั่นแล้ว ไปยังสำนักของภิกษุประมาณ ๓๐ รูป ซึ่งเป็นที่อยู่ของภิกษุผู้ถือบั้งสกุลเป็นวัตรอยู่ในบริเวณหนึ่ง ให้อาหารและเรียนว่า^{๑๘๕} “ท่านขอรับ ขอท่านทั้งหลายจงให้กระผมบวช ”

พวกภิกษุ : ผู้มีอายุ เธอประดับด้วยเครื่องอลังการพร้อมสรรพพวกข้าพเจ้าไม่ทราบว่าเป็นพระราชาหรือสหายหรือเป็นบุตรของอำมาตย์จักให้เธอบวชอย่างไรได้ ”

เรวตะ : พวกท่านไม่รู้จักกระผมหรือ? ขอรับ

พวกภิกษุ : ไม่รู้ ผู้มีอายุ

เรวตะ : กระผมเป็นน้องชายของอุปติสสะ

พวกภิกษุ : ชื่อว่าอุปติสสะนั่น คือใคร

เรวตะ : ท่านผู้เจริญทั้งหลาย เรียกพี่ชายของกระผมว่า สารีบุตร เพราะฉะนั้น เมื่อกระผมเรียนว่า ‘อุปติสสะ’ ท่านผู้เจริญทั้งหลายจึงไม่ทราบ

พวกภิกษุ : ก็เธอเป็นน้องชายของพระสารีบุตรเถระหรือ?

เรวตะ : อย่างนั้น ขอรับ

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า “ถ้ากระนั้น มาเถิด พี่ชายของเธออนุญาตไว้แล้วเหมือนกัน” ดังนี้แล้ว ก็ให้เปลื้องเครื่องอาภรณ์ของเขาออกให้วางไว้ ณ ที่สุดแห่งหนึ่ง ให้เขาบวชแล้ว จึงส่งข่าวไปแก่พระเถระ^{๑๘๖}

๔.๓ การปฏิบัติธรรมของพระเรวตขทิวณียเถระ

เมื่อบรรพชาแล้ว เรวตสามเณรคิดว่า “ถ้าเราอยู่ในที่นี้ต่อไป พวกญาติก็คงติดตามมาเพื่อเรียกเรากลับ” ดังนั้น จึงเรียนกัมมัฏฐานจากสำนักของภิกษุเหล่านั้น ถือบาตรและจีวร เทียวจาริกไปถึงป่าไม้ตะเคียนในที่ประมาณ ๓๐ โยชน์จากสำนักนั้น บำเพ็ญสมณธรรม เมื่อท่านเพียรพยายามอยู่ด้วยตั้งใจว่า ถ้าเรายังไม่บรรลุพระอรหัต ก็จักไม่ไปเฝ้าพระทศพลหรือพระเถระพี่ชาย

^{๑๘๕} อัง.อ. ๑/๑/๓๕๙-๓๖๐

^{๑๘๖} ธ.อ. ๒/๔๐๐-๔๐๑

เวลาล่วงไป ๓ เดือน ในระยะแรก ด้วยความที่ เป็นผู้ละอายใจอ่อน และเคยเป็นอยู่อย่างสุขสบาย แต่ต้องมาบริโภคโภชนาอันไม่ประณีตอย่างที่คุ้นเคย จิตก็ไม่ประณีต จึงไม่ก้าวหน้าในกัมมฐาน

๔.๔ การบรรลุธรรมของพระเวทขทิวณียเถระ

ครั้นล่วงไป ๓ เดือน ปวารณาออกพรรษาแล้วท่านก็บำเพ็ญสมณธรรมในที่นั้นต่อไป เมื่อท่านเพียรบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ จิตก็มีอารมณ์เป็นอันเดียวแล้ว ท่านเจริญวิปัสสนาแล้วบรรลุ พระอรหัตในระหว่าง ๓ เดือนภายในพรรษานั้นแล และพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย^{๑๘๗}

จากหลักฐานการบรรลุธรรมของพระเวทขทิวณียเถระที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ดังที่กล่าวข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า ท่านบรรลุอรหัตตผลโดยการเจริญวิปัสสนามีสมณะนำหน้า แบบ สมณูปพังคมนัย คือ การอบรมจิตให้เกิดสมาธิเกิดองค์ฌานก่อน จากนั้นยกองค์ฌานขึ้นสู่วิปัสสนา พิจารณาชั้น ๕ รู้แจ้งรูป-นาม เห็นในพระไตรลักษณ์โดยความเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

๔.๔.๑ พระเวทขทิวณียเถระได้รับเป็นเอตทัคคะ

ครั้นท่านได้เป็นพระอรหันต์แล้วเพื่อจะถวายบังคมพระศาสดาและไหว้พระธรรม เสนาบดี จึงเก็บงาเสนาสนะแล้วถือบาตรจีวรออกไป ถึงเมืองสาวัตถีโดยลำดับจึงเข้าไปยังพระเชตวัน ๒-๓ วัน ลำดับนั้น พระศาสดาประทับนั่งในท่ามกลางหมู่พระอริยเจ้า ประทานพระดำรัสว่า ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย เรวตะนี้เป็นเลิศแห่งภิกษุสาวกทั้งหลายของเราผู้อยู่ป่าเป็นวัตรแล้วท่านก็กลับมา ป่าไม้ตะเคียนนั้นแล อยู่ในที่นั้นด้วยสุขอันเกิดแต่ผลสมาบัติ และด้วยพรหมวิหารธรรม^{๑๘๘}

๔.๔.๒ พระเวทขทิวณียเถระปรินิพพาน

เมื่อกาลเวลาล่วงไป วันหนึ่งท่านเดินทางไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงพักอยู่ใน ที่ไม่ไกลจากกรุงสาวัตถี ในระหว่างทางก็เกิดโจรกระทำการปล้นในพระนคร ได้ทรัพย์แล้วพากันหนี มาทางที่พระเถระอยู่ เหล่าชนเจ้าของทรัพย์ ราชบุรุษและพระราชาที่พากันไล่ติดตาม พวกโจรเห็น จวนตัวจึงได้ทิ้งห่อทรัพย์ไว้ในที่ใกล้พระเถระ ผู้ที่ติดตามเห็นห่อทรัพย์ที่ตกอยู่ในที่ใกล้พระเถระ จึงได้จับตัวท่านไปด้วยเข้าใจว่าท่านเป็นโจร เมื่อชนเหล่านั้นพาท่านมาแสดงต่อพระราชาแล้วทูล ว่า ผู้นี้เป็นโจรพระเจ้าข้า พระราชารับสั่งให้ปล่อยพระเถระแล้วตรัสถามว่า “ท่านขอรับ ท่าน กระทำโจรกรรมนี้หรือไม่” พระเถระเพื่อจะประกาศกรรมเช่นนั้น ที่ตนไม่เคยกระทำตั้งแต่เกิดมา

^{๑๘๗} ฐ.อ. ๒/๔๐๑

^{๑๘๘} อปทาน.อ. ๘/๑/๖๔๓

เพราะตัดกิเลสได้เด็ดขาด และไม่ควรกระทำในกรรมเช่นนั้น เมื่อจะแสดงธรรมแก่พระราชา จึงได้กล่าวคาถานี้ว่า

นับแต่เราออกบวชเป็นบรรพชิตแล้ว ไม่รู้สึกถึงความดำริอันไม่ประเสริฐ ประกอบด้วยโทษเลยในระยะเวลาที่เราบวชอยู่นี้ เราไม่รู้สึกถึงความดำริว่า ขอให้สัตว์เหล่านั้น จงถูกฆ่า ถูกเขาเบียดเบียน จงได้รับทุกข์เรารู้สึกแต่การเจริญเมตตาอันหาประมาณมิได้ อบรมสั่งสม ดีแล้วโดยลำดับ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้ว เราได้เป็นมิตรเป็นสหายของสัตว์ทั้งปวง เป็นผู้อนุเคราะห์สัตว์ทั้งปวง ยินดีแล้วในการไม่เบียดเบียน เจริญเมตตาจิตอยู่ทุกเมื่อ เรายังจิตอันไม่อ่อนแอไม่กำเริบให้บันเทิงอยู่ เจริญพรหมวิหารอันบุรุษผู้เลวทรามไม่ช่องเสพ สวากของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้เข้าหุติยานอันไม่มีวิตกวิจารณ์ประกอบด้วยความเป็นผู้หนึ่งเป็นอริยะ โดยแท้จริง

ภูเขาศิลาล้วนไม่หวั่นไหว ตั้งอยู่คงที่ แม้นันใด ภิกษุก็ฉันนั้น ย่อมไม่หวั่นไหวดุจบรรพตเพราะสิ้นโมหะความชั่วแม้มีประมาณเท่าปลายขนทราย ย่อมปรากฏเหมือนประมาณเท่าหมอกเมฆ แก่ท่านผู้ไม่มีกิเลสเครื่องยั่วชวน ผู้แสวงหาความสะอาดเป็นนิตยเมื่อน้ำด่านเป็นเมืองอันเขาคุ้มครองแล้วทั้งภายในและภายนอก ฉันทใด ท่านทั้งหลายจงคุ้มครองตนฉันนั้นเถิด ขณะอย่าได้ล่วงเลยท่านทั้งหลายไปเสียเราไม่ยินดีต่อความตาย ไม่เพิลิตเพิลินต่อความเป็นอยู่ แต่เรารอเวลาตาย เหมือนลูกจ้างคอยให้หมดเวลาทำงานฉะนั้น เราไม่ยินดีความตาย ไม่เพิลิตเพิลินความเป็นอยู่ แต่เรามีสติสัมปชัญญะ รอท่าเวลาตาย พระศาสดาเราค้นเคยแล้ว เราทำตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเสร็จแล้ว ปลงภาระอันหนักลงแล้วถอนตัณหาเครื่องนำไปสู่ภพแล้ว ได้บรรลุถึงประโยชน์ที่กุลบุตรออกบวชเป็นบรรพชิตต้องการแล้ว บรรลุถึงความสิ้นสังโยชน์ทั้งปวง

ครั้นท่านพระเถระได้กล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านก็เห็นกาลปริณิพพานแห่งตนปรากฏขึ้นในจิต จึงให้โอวาทแก่พวกเหล่านั้นโดยสังเขปนั้นแล เมื่อจะประกาศพระนิพพานจึงกล่าวคาถาสุดท้าย

เธอทั้งหลายจงยังศึกษา ๓ มีทานและศีลเป็นต้น ที่ควรให้ถึงพร้อม ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด จงเป็นผู้ไม่ประมาทในการตามรักษาศีลอันเป็นไปแก่คุณทัสส อันท่างด้วยประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ในเบื้องหน้า ในการตามประกอบสมณะ และวิปัสสนาภาวนา ท่านทั้งหลายจงไม่ประมาทในทานและศีลเป็นต้น นี่เป็นคำพร่ำสอน คือเป็นโอวาทของเรา

ครั้นแสดงข้อปฏิบัติอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นอย่างนี้แล้ว เมื่อจะถือเอาที่สุดแห่งข้อปฏิบัติอันเป็นประโยชน์ตน จึงกล่าวว่

เอาเถอะ เราจักปรีณิพพาน เราเป็นผู้หลุดพ้นแล้วในที่ทุกสถาน

เราเป็นผู้หลุดพ้นแล้วจากกิเลสและภพทั้งหลาย โดยประการทั้งปวง เพราะเหตุ
นั้น เราจักปรีณิพพานโดยส่วนเดียวฉะนี้แล

ก็แล ครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว นั่งขัดสมาธิเข้าฌานมีเตโชธาตุเป็นอารมณ์ เมื่อไฟ
ลูกโพลงอยู่ ก็ได้ปรีณิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ^{๑๘๙}

๔.๕ สรุป

พระเวทขทิวรณิยเถระได้สั่งสมบารมี ไว้ในพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ ในกาลแห่ง
พระพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ ท่านเกิดเป็นนายท่าเรือ ในนครหังสวดี วันหนึ่งได้เห็นพระองค์
พร้อมด้วยหมู่สาวกเสด็จมายังฝั่งแม่น้ำเพื่อจะข้ามไปอีกฝั่งหนึ่ง ก็บังเกิดจิตเลื่อมใส จึงนิมนต์
พระพุทธเจ้าให้ประทับในบนเรือแล้วนำส่งข้ามฟาก

ส่วนการบรรลุลหณของพระเวทขทิวรณิยเถระนั้น สิ่งสำคัญในการปฏิบัติกัมมัฏฐาน
นอกจากกัลยาณมิตรและศีลบริสุทธิแล้ว ยังมีปัจจัยเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้แก่ สัปปายะ ในที่นี้ผู้วิจยหมาย
เอาโภชนสัปปายะ คือ อาหารอันสะดวกสบาย ซึ่งปัจจัยเล็กน้อยนี้เป็นสิ่งที่ทำให้พระเวทขทิวรณิย
เถระ ไม่สามารถฝึกจิตให้เกิดสมาธิได้ ตามหลักฐานการบรรลุลหณของพระเวทขทิวรณิยเถระ ที่ปรากฏ
ในพระไตรปิฎก มีเนื้อความว่า “ท่านเพียรบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ จิตก็มีอารมณ์เป็นอันเดียวแล้ว
ท่านเจริญวิปัสสนาแล้วบรรลุพระอรหัตในระหว่าง ๓ เดือนภายในพรรษานั้นแล และพร้อมด้วย
ปฏิสัมภิทาทั้งหลาย” จากเนื้อความนี้ ผู้วิจยพบว่า ท่านบรรลุอรหัตตผลโดยการเจริญวิปัสสนามี
สมณะนำหน้า แบบสมถปุพพังคมนัย คือ การอบรมจิตให้เกิดสมาธิเกิดองค์ฌานก่อน จากนั้น
พิจารณาองค์ฌาน โดยความเป็นขั้น ๕ รู้แจ้งรูป-นาม เห็นในพระไตรลักษณ์

^{๑๘๙} เถร.อ ๓/-/๔๖๗-๔๗๕.